

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 20.9.2022

Yrittäjän eläkelain (YEL) muutosehdotuksessa on tarkennettavaa

Hallituksen esityksessä (16.6.2022) määritellyt tavoitteet parantaa yrittäjien eläketurvaa ja vähentää ns. alivakuuttamista ovat kannatettavia. Esitys ei kuitenkaan sellaisenaan ole toteuttamiskelpoinen, koska yrittäjien todelliset ja keskenään erilaiset tilanteet jäävät siinä huomiotta. Tärkeimmät näkökulmamme ovat:

1. Yksityisen sektorin palkkatason mukaisesti laskettava mediaanipalkka on jäykkä ja kaukana yrittäjien todellisuudesta oleva tapa arvioida YEL:n tasoa. (Mediaanipalkkoja ei ole tilastoitu kaikilla aloilla.)
2. Yrittäjien maksamat eläkevakuutukset jäävät usein alhaisiksi, koska työtulot ovat pienet. Mediaanipalkan mukaisesti maksettu YEL aiheuttaisi kohtuuttoman tilanteen pienituloisimmille yrittäjille. Uuden lain toimeenpaneminen vaatisi myös siirtymäajan.
3. Sosiaali- ja työttömyysturvaa on kehitettävä kokonaisuutena: yhdistelmävakuutus on ainoa tapa varmistaa yrittäjien aseman parantuminen pitkällä tähtäimellä.

Hallitus esitti alivakuuttamisen ratkaisuksi yrittäjän maksaman YEL:in sitomista alakohtaiseen yksityisen sektorin mediaanipalkkaan. Mediaanipalkkoja ei kuitenkaan ole tilastoitu kaikilla aloilla tai tilastoidut määrät ovat pieniä.

Edustamillamme taide-, kulttuuri-, kieli- ja käännösaloilla moni yrittäjä tulee toimeen tuloilla, jotka ovat erittäin pienet: 1000–2000 euroa kuukaudessa. Yksityisen sektorin palkat ovat yleisesti ottaen kaukana tämän tason yläpuolella. Mediaanin perustaksi olisi koottava tietoa kattavasti eri alojen ja erilaisten työnmuotojen sekä -tilanteiden edustajilta.

Yksityiseen sektoriin perustuvasta mediaanista muodostuisi pienituloisimmille yrittäjille kaukana saavuttamattomissa oleva YEL:in perusta. Pienten tulojen takia useat heistä eivät ole tähänkään saakka pystyneet maksamaan itselleen kunnollista eläketurvamaksua.

Yksinyrittäjillä ja itsensä työllistäjillä voi olla vain vähän tosiasiallista vaikutusvaltaa omiin palkkioihinsa. Esimerkiksi Kieliasiantuntijat ry:n vuonna 2021 tekemän tulkkien ansiotasokyselyn mukaan 48 % vastaajista ei pystynyt vaikuttamaan palkkionsa suuruuteen. Taustalla vaikuttaa mm. se, että käännösosalalla hintakilpailu on osin globaalia ja kansainväliset alhaisemman palkkiotason markkinat vaikuttavat hinnoitteluun. Myös tekoälyn aikakausi on johtanut alati pieneneviin palkkioihin.

Tässä yhteydessä on muistettava lisäksi, että julkishallinto on vastikään kilpailuttanut käännös- ja tulkkaukspalveluiden sopimukset useiksi vuosiksi eteenpäin ja hintoja voi olla mahdotonta tarkistaa, vaikka YEL:in sitominen mediaanipalkkaan sitä nyt edellyttäisi.

Yksinyrittäjien talous on vaarassa romahtaa, ellei mediaanipalkkaan sitomiseen pyrkivälle YEL-muutokselle luoda vähintään vuoden siirtymäaikaa.

Sosiaali- ja työttömyysturvaa on kehitettävä kokonaisuutena

Yrittäjien eläkeuudistusta ei saa tehdä nyt hätäisesti ilman, että samanaikaisesti kehitetään myös muuta yrittäjän sosiaaliturvaa.

Nykyinen työttömyys- ja sosiaaliturvajärjestelmä ei ole seurannut työelämässä jo kauan sitten tapahtunutta muutosta, jossa itsensätyöllistäminen ja monityöläisyys eli eri työnteon muotojen yhdisteleminen on yhä yleisempää.

Taide-, kulttuuri- ja käännösaloilla monityöläisyys ja tulojen pirstaleisuus on ollut yleistä jo pitkään. Esimerkiksi Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry:n vuonna 2021 tehdyn jäsenkyselyn mukaan 49 %:lla vastaajista oli jokin sivutoimeentulonlähde pääasiallisen työnsä ohella (*esim. tekijänoikeustulot, apurahat, muu palkkatyö, keikkatyöt, osa-aikaisuudet tai määräaikaiset työsuhteet*).

Yhdistelmävakuutus mahdollistaisi yhtäaikaisen työssäoloehdon kerryttämisen sekä palkkatyöstä että yrittäjänä tehdystä työstä – ja tämä saattaisi monityöläiset oikeudenmukaiseen asemaan myös työttömyysturvan suhteen. Yhdistelmävakuutusta tulisi nyt edistää YEL-muutoksen rinnalla, jotta suuntana olisi aito ja kokonaisvaltainen yrittäjän aseman paraneminen. Työttömyysturvalakia olisi siis uudistettava samanaikaisesti.

Lisätietoja:

Hanna Gorschnik
toiminnanjohtaja, Kieliasiantuntijat ry
hanna.gorschnik@kieliasiantuntijat.fi
puh. 050 576 2553

Nea Leo
toiminnanjohtaja, Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry
nea.leo@taku.fi
puh. 044 066 4800